

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

VÝZNAM PROZÍRAVOSTI (PRUDENTIA) PRO SOCIÁLNÍ
PRÁCI

Autor práce: Ella Valentová
Vedoucí práce: prof. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D
Studijní program: Sociální a charitativní práce (KS)

2022

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

V Českých Budějovicích dne .....

Podpis studenta

Poděkování

„Děkuji vedoucímu bakalářské práce prof. Tomáši Machulovi, Ph.D., Th.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

Obsah

ÚVOD	7
1 PROZÍRAVOST JAKO KLÍČOVÁ MORÁLNÍ CTNOST PRO JEDNÁNÍ	9
1.1 PROZÍRAVOST JAKO SCHOPNOST URČENÍ STŘEDU	10
1.2 PROZÍRAVOST JAKO SPOJNICE VŠECH OSTATNÍCH CTNOSTÍ.....	11
1.2.1 <i>Spravedlnost</i>	11
1.2.2 <i>Statečnost</i>	12
1.2.3 <i>Uměřenost</i>	12
2 INTEGRÁLNÍ ČÁSTI PROZÍRAVOSTI PODLE TOMÁŠE AKVINSKÉHO	13
2.1 POZNÁNÍ.....	13
2.1.1 <i>Poznání samotné</i>	13
2.1.2 <i>Získání poznání</i>	15
2.1.3 <i>Postup poznání</i>	15
2.2 PŘIKAZOVÁNÍ.....	16
2.2.1 <i>Zaměření k cíli</i>	16
2.2.2 <i>Posouzení okolností</i>	16
2.2.3 <i>Vyhýbání se překážkám</i>	17
3 APLIKACE NA SOCIÁLNÍ PRÁCI	18
3.1 SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	18
3.2 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	19
3.3 INTEGRÁLNÍ ČÁSTI PROZÍRAVOSTI V SOCIÁLNÍ PRÁCI.....	20
3.3.1 <i>Poznání samotné</i>	20
3.3.1.1 <i>Minulost</i>	20
3.3.1.2 <i>Přítomnost</i>	21
3.3.2 <i>Získávání poznání</i>	22
3.3.2.1 <i>Učení</i>	22
3.3.2.2 <i>Zkoumání</i>	22
3.3.3 <i>Postup poznání</i>	23
3.3.3.1 <i>Rozum</i>	23
3.4 PŘIKAZOVÁNÍ.....	24
3.4.1 <i>Zaměření k cíli</i>	24
3.4.1.1 <i>Předvídavost</i>	24
3.4.2 <i>Posouzení okolností</i>	25
3.4.2.1 <i>Obezřelost</i>	25
3.4.3 <i>Vyhýbání se překážkám</i>	25
3.4.3.1 <i>Ostražitost</i>	25
3.5 KAZUISTIKA	26
3.5.1 <i>Integrální části prozíravosti v praxi</i>	27

3.5.1.1	Poznání	27
3.5.1.2	Příkazování.....	28
4	SEBEVÝCVIK SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	30
4.1	PŘÍPRAVA NA PŘÍPAD	30
4.2	REFLEXE VYŘEŠENÉHO PŘÍPADU.....	31
	ZÁVĚR.....	33
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	34
	ABSTRAKT	36
	ABSTRACT	37

Úvod

Sociální práce je mnohooborová profese, v níž je nutné provádět rychlá rozhodnutí často pod emočním tlakem a na základě malého množství informací. Z tohoto pohledu nelze sociální práci chápat jako systém indikátorů a příkazů, ale jako vysoce náročnou profesi, vyžadující zkušeného pracovníka se schopností dobrého a rychlého úsudku. A právě k tomuto úsudku potřebuje pracovník mnohé ctnosti, které mu umožňují správně jednat v dané situaci.

Tato práce se opírá především o souhrn názorů, poznatků a zásad vyložených Aristotelem a rozpracovaných Tomášem Akvinským v kontextu současných koncepcí sociální práce představených Oldřichem Matouškem. Cílem této bakalářské práce je prozkoumat význam ctností pro sociální práci s důrazem na ctnost prozíravosti. V práci budou promyšleny části a podmínky prozíravosti tak, jak je rozpracoval Tomáš Akvinský, který k danému tématu z klasických filosofů přispěl asi nejvíce.

Úkolem práce je vysvětlit, co si má člověk pod pojmem prozíravost představit, a následně prezentovat aplikaci těchto pojmů do problematiky sociální práce. Potřebnost ctností pro sociální práci bude nejprve přiblížena příkladem z praxe. Poté dojde k zamyšlení se nad přípravou před konkrétním případem, po jeho ukončení pak nad následnou sebereflexí.

Vysvětlení prozíravosti je v této práci považováno za důležité, neboť bez pochopení významu prozíravosti pro život člověka, by nebylo možné přiblížení jejího významu pro sociální práci. Prozíravost bude tedy popisována v celé první kapitole, kde dojde k vysvětlení toho, proč se jedná o klíčovou morální ctnost lidského jednání. A dále, zde bude diskutováno, proč je středem všech ostatních ctností, jak všechny ostatní spojuje, ale také, co která z nich znamená.

Druhá kapitola se bude věnovat vysvětlení chápání prozíravosti Tomášem Akvinským, který tvrdí, že všechny tyto ctnosti musí spolupůsobit, aby došlo k dokonalému úkonu dané ctnosti. Důležitost těchto integrálních částí je spatřována v prohlubování vlastní prozíravosti, která slouží jedinci k sebezdokonalování. Toto sebezdokonalování jedince se může uskutečnit pouze na základě poznání situace, k čemuž slouží samotné poznání odehrávající se v minulosti, ale také v přítomnosti. Dále na základě získaného poznání, kterého člověk dosahuje učením a zkoumáním. V neposlední řadě je důležité ukázat, jak postupovat při poznání, k němuž člověku slouží rozum. Pokud

člověk došel k nějakému poznání situace, pak musí postupovat dále, a to na základě příkazů, které jej zavedou k vytyčenému cíli. Přičemž musí dojít k zaměření se na konkrétní vytyčený cíl a k posouzení okolností, které jsou vhodné k jeho uskutečnění. Nakonec by se člověk měl snažit vyhnout všem překážkám, které mu brání v dosažení cíle.

Třetí kapitola se zabývá aplikací integrálních částí prozíravosti Tomáše Akvinského na sociální práci. Ten, kdo tyto integrální části prozíravosti na sociální práci aplikuje, je především sociální pracovník, a tak je nutno vysvětlit si jeho roli. Následuje poznání situace klienta, a to jak v kontextu minulosti, tak i přítomnosti. Dále získání poznání o klientovi a jeho sociální situaci a nakonec, jak postupovat při poznání. Nutností bude vysvětlit si příkazování, které vede k cíli, přičemž je důležité určit si konkrétní cíl pro klienta, tedy zaměřit se na cíl. Následně posoudit okolnosti klientovy sociální situace a snažit se vyhnout všem možným překážkám při dosahování klientových vytyčených cílů. Dále zde bude uvedena kazuistika a následný popis využití integrálních částí prozíravosti pro zdárné vyřešení konkrétního případu.

Poslední kapitola, tedy čtvrtá, se bude zabývat vysvětlením důležitosti sebevýchvy sociálního pracovníka. Zde bude důležité zaměřit se na to, na co si musí dát pracovník pozor při přípravě se na konkrétní případ, ale i při následné sebereflexi po jeho ukončení.

Základními texty, o které se práce opírá, jsou Etika Nikomachova a její rozpracování u Tomáše Akvinského v Teologické sumě. Využity jsou i texty současné sekundární literatury jako například Ctnosti, Encyklopedie sociální práce, Základy sociální práce a v neposlední řadě také Metody a řízení sociální práce.

1 Prozíravost jako klíčová morální ctnost pro jednání

Problematika prozíravosti je složitá, a pokud má dojít k pochopení její důležitosti pro sociální práci, je nutné se jí zabývat blíže.

Pojem prozíravost v češtině označuje moudrost, uvážlivost či rozumnost. Lze tedy říci, že se do jisté míry nejedná o moudrost teoretickou, jejímž cílem je poznání pravdy, ale o moudrost praktickou, jejímž cílem je správné jednání. Již Aristoteles rozlišoval moudrost a vědění jako ctnost teoretického rozumu a prozíravost s uměním jako ctnost praktického rozumu. Z toho vyplývá, že prozíravostí rozumíme poznání, které vyúsťuje v jednání.¹ Toto poznání je označováno jako primární a má za následek způsob, který stanoví chtění a jednání, což je druhotné vůči poznání.²

Podle Tomáše Akvinského nemůže být morální jednání nerozumné. Je tedy nutné věnovat rozumovým ctnostem, mezi něž prozíravost patří, náležitou pozornost. Tyto ctnosti neřeší správné jednání, jako je tomu u ctností praktického rozumu, ale řeší správné myšlení.³ Člověk však nemá vždy čas si vše dobře promýšlet, a proto potřebuje jakýsi cvik neboli habitus, jímž je ctnost. Na rovině rozumové je přitom pro naše jednání důležitá prozíravost a na rovině ostatních schopností pak další morální ctnosti. Z toho plyne, že pro schopnost správného rozhodování a následně dobrého jednání člověk potřebuje uplatnění ctností.⁴

Ctnosti by neexistovaly bez někoho, kdo by je mohl uplatňovat. Je tedy důležité zaměřit pozornost na to, jak by měl správně jednat opravdu ctnostný člověk. Na to znal odpověď Aristoteles, který tvrdil, že prozíravý člověk je ten, který správně usuzuje o tom, co je dobré a prospěšné z celkového hlediska života. Jedná se tedy o určitý úsudek směřující k dobrému životu.⁵ A i když jde každému člověku o jakési dobro, tak každé jednání má za cíl něco jiného.⁶ Faktem však zůstává, že lidského dobra se nedá dosáhnout jinak než uplatňováním ctností. Nelze tedy mluvit o lidském dobru, aniž bychom nemluvili o ctnostech, které jsou příčinou správné záměrné dobrovolné volby člověka.⁷

---

¹ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v Teologické sumě*, s. 5.

² Srov. PIEPER, J. *Ctnosti*, s. 14.

³ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v Teologické sumě*, s. 5.

⁴ Srov. MACINTYRE, A. *Ztráta ctnosti*, s. 177.

⁵ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v Teologické sumě*, s. 6.

⁶ Srov. SYNEK, S. *Lidská přirozenost jako úkol člověka*, s. 20.

⁷ Srov. MACINTYRE, A. *Ztráta ctnosti*, s. 176.

Z toho plyne, že každý rozumný člověk by měl za první uvažovat, za druhé soudit a za třetí se rozhodnout, jak se zachová.⁸

1.1 Prozíravost jako schopnost určení středu

Člověk je tvor rozumný a vždy, když chce dosáhnout nějakého cíle, si musí být vědom právě středu, který se nachází mezi nadbytkem a nedostatkem. Takový střed však není u všech lidí stejný, protože každý člověk je jiný. Středem se nazývá to, co není ani větší, ale ani menší. Pokud se jedná o věci, které se dají lehce spočítat, pak se střed udává na kusy, ale ani toto není dosti přesné, protože nelze tvrdit, že každého člověka může nasytit pět jablek. Pro urostlého muže je to málo a pro křehkou ženu zase moc. Střed tedy musí odpovídat správnému úsudku. Nadbytek a nedostatek tak ruší správnost, ale střed ji zachovává. Důležitou součástí toho, jak nalézt střed, jsou morální ctnosti, ty ovládají city a jednání, které člověku napomáhají k nalezení středu.⁹

Stanislav Synek v knize *Lidské přirozenosti jako úkol člověka* označuje ctnosti slovem skvělost¹⁰, a to z toho důvodu, že v řečtině slovo areté může označovat i tělesnou zdatnost, což je něco více, než v češtině znamená slovo ctnost.¹¹ Zde také tvrdí, že: „*Skvělost je setrvalou dispozicí záměrně volit a zasahovat střed, jenž je vůči nám přiměřený a jenž je vyměřený důvody tak, jak by to vymezil soudný člověk.*“¹² Z toho usuzuje na potřebnost jak rozumové, tak etické skvělosti, jíž člověk musí nabýt pro dobrý život. Synek dále uvádí, že k rozumovým skvělostem je zapotřebí času a zkušeností, zatímco k etickým skvělostem je potřeba návyků. Dle jeho názoru se skvělé jednání vyjadřuje právě středem a špatné jednání je takové, které se dostává do krajností a překračuje správnou míru. Člověk by se tak měl zachovat v každé situaci jinak, a to podle konkrétních skutečností, a proto musí v každé situaci nalézat stále nový střed svého jednání.¹³

Z výše uvedeného je zřejmé, že důležité pro šťastný život jsou konkrétní jednání, jednotlivé činy, ale také charakter. Jednání je důležité právě díky tomu, že se skrze skutky

---

⁸ Srov. PIEPER, J. *Ctnosti*, s. 15.

⁹ Srov. ARISTOTELÉS, *Etika Nikomachova*, 1106–1106b.

¹⁰ Srov. SYNEK, S. *Lidská přirozenost jako úkol člověka*, s. 49.

¹¹ Srov. Tamtéž, s. 36.

¹² Tamtéž, s. 64.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 66.

člověk stává nějakým a toto jej do jisté míry utváří. Podstatou není hodnota samotného skutku, ale povaha charakteru, která ukazuje, zda je život šťastný, či nikoliv.¹⁴

1.2 Prozíravost jako spojnice všech ostatních ctností

*„Ctnost praktické moudrosti je „rodičkou“ a formujícím základem všech ostatních základních ctností, tj. spravedlnosti, statečnosti a uměřenosti. To znamená, že jen ten, kdo je prakticky moudrý a rozumný, může být spravedlivý, statečný a uměřený.“*¹⁵

Z předchozího tvrzení je zřejmé, že hlavní ctností je prozíravost. Níže dojde k přiblížení toho, jak tato hlavní ctnost spojuje všechny tři ostatní a jaký je jejich význam.

1.2.1 Spravedlnost

Filozofie se od nepaměti snaží určit, která ze všech ctností je nejctnostnější. A protože člověk ukazuje svou pravou tvář nejryzeji tím, že je spravedlný, pak dle staré filozofie musí být před statečností a uměřeností. Za dobrého člověka je tak považován především spravedlný člověk.¹⁶

Spravedlnost je také nápomocná k dobrému uspořádání lidských vztahů, navíc si stojí za tvrzením, že každý dostane jen to, co si zaslouží.¹⁷ A podle knihy Ctností je důvodem toho, proč se řadí před všechny ostatní ctnosti fakt, že si činí nárok na duchovní žádostivost člověka. Tento nárok pak patří k nejniternějšímu jádru člověka duchovního chtění, a to, jak se v konečném důsledku člověk sám rozhodne, souvisí právě s jeho charakterem.¹⁸

Aristoteles však vidí spravedlnost poněkud odlišněji, podle něj je spravedlné vše, co je zákonné, jelikož zákony obsahují pouze to, co je pro všechny prospěšné. Z toho vyplývá, že spravedlný člověk musí podle Aristotela dodržovat hlavně zákony.¹⁹

Život však není pouze spravedlný a lidé také ne, proto je na místě zmínit opak spravedlnosti, kterou je nespravedlnost. Tu chápe Aristoteles jako protizákonnost, bezpráví a nerovnost.²⁰ Lze ji také označit jako nesprávné užívání rozumu, které vede

---

¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 66.

¹⁵ PIEPER, J. *Ctnosti*, s. 9.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 56.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 44.

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 57–58.

¹⁹ Srov. ARISTOTELÉS, *Etika Nikomachova*, 1129–1129b.

²⁰ Srov. ARISTOTELÉS, *Etika Nikomachova*, 1129b.

k nejhoršímu zvrácení řádu lidského dobra, a to právě proto, že se odehrává v oblasti ducha.²¹

1.2.2 Statečnost

Základem statečnosti je zranitelnost, která by bez statečnosti nemohla existovat. Člověk je statečný právě proto, že je zranitelný. Za zranitelnost je považován každý zásah do přirozené neporušenosti člověka. Jedná se tedy o něco, co je pro člověka bolestivé či poškozující a za nejhlubší zranění je považována smrt.²²

Statečnost lze také definovat jako připravenost zemřít v boji.²³ Za jediný důvod, proč by se člověk měl vydat dobrovolně vůči nebezpečí a smrti, je považováno nalezení rozumového dobra. Z toho vyplývá, že člověk, který se vrhá neuváženě a bez rozmyslu do rizik, není statečný, protože si cení všeho ostatního více než vlastní nezranitelnosti. V lidském životě tkví pravá statečnost v rozumovém posouzení všech okolností daného činu, a to nejen těch, které člověk nasazuje, ale také těch, které získá. Lze z toho usuzovat na potřebnost předchozího posouzení z pohledu moudrosti a spravedlnosti, díky čemuž je nemožné být statečný bez toho, aniž by byl člověk moudrý.²⁴

1.2.3 Uměřenost

Pojetí umírněnosti v dnešním světě je podle Piepra negativní, protože to pro mnohé znamená něco nepříjemného, a to sebeomezování. Překlad z původního latinského výrazu *temperantia* však znamená pořádat rozumnost, kdy jeho vlastním smyslem je sestavit z různorodých částí jeden celek, který může teprve na základě širšího významu znamenat – držet na uzdě.²⁵

V lidském životě se uměřenost projevuje především v rozkoších. Tyto rozkoše lze prožívat dvěma způsoby, a to tělesně, nebo duševně, přičemž uměřenost se váže k rozkoším tělesným.²⁶

Podle Aristotela znamená pro člověka rozkoš něco příjemného, avšak upozorňuje na pocity bolesti, které mohou nastat, pokud se člověku z nějakého důvodu vyžadované rozkoše nedostane.²⁷

---

²¹ Srov. PIEPER, J. *Ctnosti*, s. 59.

²² Srov. Tamtéž, s. 95.

²³ Srov. Tamtéž, s. 95.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 98–99.

²⁵ Srov. Tamtéž, s. 113–119.

²⁶ Srov. ARISTOTELÉS, *Etika Nikomachova*, 1117b–1118.

²⁷ Srov. Tamtéž, 1117b–1118.

2 Integrální části prozíravosti podle Tomáše Akvinského

Nyní bude pozornost zaměřena na detailnější analýzu prozíravosti a jejím východiskem pro ni bude text Tomáše Akvinského. Cílem je lépe si všimnout toho, co k této důležité ctnosti patří, a následně tyto poznatky využít v současné situaci v různých profesních problémech.

Tomáš Akvinský rozděluje prozíravost do několika integrálních částí, které musí vzájemně existovat a spolupůsobit. Na základě jejich spolupůsobení vzniká dokonalý úkon dané ctnosti, díky čemuž můžeme hovořit o prozíravosti. Důležitost těchto částí je spatřována v prohlubování vlastní prozíravosti, která slouží jedinci k sebezdokonalování.²⁸

2.1 Poznání

První z integrálních částí prozíravosti je poznání,²⁹ jehož základem by mělo být dosažení objektivní pravdy,³⁰ která následně ovlivňuje jedincovo chování a jednání. Toto poznání se rozděluje na poznání samotné, získávání poznání a postup poznání, což bude objasněno níže.³¹

2.1.1 Poznání samotné

Poznání samotné vychází z věcí odehrávajících se v minulosti, ale zároveň musí zohledňovat to, co se děje v přítomnosti.³²

Každé situaci předchází nějaká minulost vycházející z paměti, právě paměť je pro člověka přirozenou schopností vzpomínat si. Získané informace, o kterých člověk usoudí, že jsou pro něj nějakým způsobem důležité, si uchovává právě v paměti. Ty potom ovlivňují člověka v jeho dalším chování, jež ovlivňuje také jeho dovednosti a vědomosti. Jedná se tedy o veškerou uchovávanou a v psychické činnosti člověka invertující zkušenost.³³

---

²⁸ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 24–25.

²⁹ Srov. PIEPER, J. *Ctnosti*, s. 14.

³⁰ Srov. AFANASJEV, A. V. *Filozofický slovník*, s. 367–368.

³¹ Srov. PIEPER, J. *Ctnosti*, s. 14.

³² Srov. Tamtéž, s. 14.

³³ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 201.

Podle Tomáše Akvinského je paměť prvním předpokladem dovršení moudrosti. Zárukou věčnosti může být pouze ryzost celé lidské bytosti, která očisťuje nejtajnější hlubinné důvody chtění. Člověk si musí dát pozor na falšování paměti, kdy si pamatuje minulost jinak, než jak se odehrála, a toto překrucování se poté neodhalí ani vážnému zpytování svědomí.³⁴

Pro dobrý náhled do určité situace je tak nutné získávat důkazy o věcech minulých, aby si člověk mohl vytvořit správný úsudek o věcech budoucích.³⁵ To znamená, že nutností pro správný vhled do situace je využití v budoucnosti věcí, které se nacházejí v přítomnosti.

K pochopení přítomných situací je zapotřebí inteligence, ta zahrnuje velké množství různých schopností a myšlenkových výkonů.³⁶ Dle Olšanského je inteligence v podstatě to samé, co rozum. Lze tedy říci, že se jedná o lidskou schopnost usuzovat a nalézat vztahy mezi jednotlivými fakty a skutečnostmi. Rozum rozlišuje obsah jsoucna, nese v sobě schopnost hlubšího porozumění a závazného zdůvodnění. Uschopňuje člověka rozlišovat jevy a vyzbrojuje jej proti chaosu a neuspořádanosti. Poskytuje mu tak řád, pravidla a zákony, ale také poznání.³⁷ Rozumnost je tedy s pomocí úsudku pravdivým, prakticky činným stavem ve věcech, které jsou pro člověka dobré a zlé.³⁸

S rozumem a inteligencí úzce souvisí intelekt, který rozeznává obecné. Ten umožňuje správné chápání nejzazších principů, které jsou člověku známy a z nichž vycházejí důkazy. Nezbytně tak musí každá rozumová dedukce vycházet z nějakého intelektového pochopení. A protože je prozíravost správným úsudkem o tom, co je třeba vykonat, je nutné, aby byl veškerý postup prozíravosti vyvozován z intelektu. Tyto intelektuální jsou rozdělovány na dva druhy, a to:

1. Poznání obecné – toto poznání je věcí intelektu, do něhož je kladena rozumová ctnost, neboť přirozeně jsou člověku známy nejen obecné principy, ale i praktické. Jako příklad lze uvést zásadu, že člověk nemá nikomu škodit.
2. Poznání nejzazšího – tento druhý typ intelektového chápání je poznání nějakého jednotlivého a nahodilého skutku, který je součástí nižší premisy, která je v silogismu prozíravosti jednotlivá.³⁹

---

³⁴ Srov. PIEPER, J. *Ctnosti*, s. 16

³⁵ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 1.

³⁶ Srov. HAVAS, H. *Trénink inteligence*, s. 7.

³⁷ Srov. OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*, s. 180–181.

³⁸ Srov. ARISTOTELEŠ, *Etika Nikomachova*, 1141b.

³⁹ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 2.

2.1.2 Získání poznání

Dle Tomáše Akvinského se poznání získává učením a zkoumáním.⁴⁰ Učenlivost je člověku dána na základě nějaké přirozené dispozice. Lze o ní také tvrdit, že je užitečná pro každou ctnost, především pak pro prozíravost.⁴¹ Učení vyjadřuje vliv zkušeností na změnu psychiky, což má za následek přizpůsobení se jedince změnám životních podmínek, respektive změněné situaci.⁴²

Učení tak nelze považovat za jeden specifický druh aktivity, protože se jedná o změnu, která se v organismu vyskytuje během mnoha druhů aktivit. Projevuje se vždy, když pozdější aktivita vykáže nějaký následný účinek předcházející aktivity, a vytváří relativně trvalé následné účinky.⁴³

Za další, komplexnější proces osvojování a využívání sociálních zkušeností je považováno sociální učení. Jedná se o zkušenost vyplývající ze sociálních interakcí v psychické činnosti jedince, kdy hlavní formou učení se stává imitační model, na jehož základě se jedinec učí formou pozorování ostatních, tím si osvojuje sociální návyky.⁴⁴

Získat poznání lze také zkoumáním, které je uskutečňováno za pomoci bystrosti nalézající prostředky dokazování. Poznání tak zahrnuje dobrou radu neboli eustochii, což lze překládat jako dobrý odhad, jenž by měl být rychlý a bez velkého promýšlení. U eustochie nejde jen o nalézání prostředků při dokazování, ale i při jednání.⁴⁵

2.1.3 Postup poznání

Tomáš Akvinský tvrdí, že k postupu poznání je zapotřebí rozum.⁴⁶ Lidská schopnost usuzovat, nalézat vztahy mezi jednotlivými fakty a skutečnostmi vede člověka k chápání věcí, které se v jistých situacích stávají platnými. Je to specifická mohutnost, jíž je člověk schopen pronikat za smyslové zdání. Rozum rozlišuje obsah jsoucen, nese v sobě schopnost hlubšího porozumění a závazného zdůvodnění.⁴⁷

Rozum lze také chápat jako znak lidství, který člověku dává zdravý úsudek rozlišovat pravdu, či nepravdu a zlo od dobra.⁴⁸ Úkolem prozíravosti by tak mělo být podle rozumu

---

⁴⁰ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 25.

⁴¹ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 3.

⁴² Srov. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 359.

⁴³ Srov. Tamtéž, s. 359.

⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 372.

⁴⁵ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 4.

⁴⁶ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 23.

⁴⁷ Srov. OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*, s. 180.

⁴⁸ Srov. DUROZOI, G. A. A. ROUSSEL. *Filozofický slovník*, s. 259–260.

dobře radit. Radu lze chápat jako jakési zkoumání rozumu, které postupuje od jednoho k druhému.⁴⁹

2.2 Příkazování

Příkazování lze chápat jako věc vůle, jejímž předmětem je cíl uvádějící do pohybu jiné potence duše. Jedná se tedy o to, co je třeba učinit k dosažení vytyčeného cíle.⁵⁰ Příkazování se dělí na tři stadia, a to zaměření k cíli, posouzení okolností a vyhýbání se překážkám, k čemuž se dostaneme ještě níže.

2.2.1 Zaměření k cíli

Dle Aristotela je v každé činnosti a záměru účel a cíl, pro který všichni konáme. Uskutečnitelným dobrem se pak stává nějaký cíl všeho, co máme konati.⁵¹ Dobro má ráz cíle, ale postup v cílech nejde do nekonečna, protože ti, kdo tvoří nekonečno, nevědomky odstraňují povahu dobra.⁵² Tomáš Akvinský navíc tvrdí, že ke správnému zaměření se na cíl je také zapotřebí předvídatost, což je vidění něčeho vzdáleného, k čemuž jsou zaměřené děje odehrávající se v přítomnosti.⁵³ Tato schopnost dokáže odhadnout, zda určité jednání povede k uskutečnění cíle, či nikoliv.⁵⁴

2.2.2 Posouzení okolností

Vždy v každém jednání je potřeba posoudit všechny vhodné prostředky k uskutečnění dobra. V tomto ohledu se stává nápomocnou obezřelost, což je schopnost usuzovat, ale přitom dobře rozlišovat obratnost zdatného člověka, schopného správně uplatnit všechny prostředky vhodné k uskutečnění dobra.⁵⁵ V lidském životě se děje mnoho věcí, které člověk nemůže zachytit rozumem, a právě proto potřebuje obezřelost, která mu poskytuje na věci náhled.⁵⁶

---

⁴⁹ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 5.

⁵⁰ Srov. Tamtéž, I-II, q. 47, a. 8.

⁵¹ Srov. ARISTOTELES, *Etika Nikomachova*, 1097b.

⁵² Srov. Tamtéž, poznámky, 1.

⁵³ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 6.

⁵⁴ Srov. PIEPER, J. *Ctosti*, s. 18.

⁵⁵ Srov. DUROZOI, G. a A. ROUSSEL. *Filozofický slovník*, s. 204.

⁵⁶ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 7.

2.2.3 Vyhýbání se překážkám

Člověk se může v každé situaci rozhodnout k záměrné volbě, přičemž se snaží zvolit si to, co je pro něj v dané situaci nejlepší.⁵⁷ V těchto situacích dochází k využití ostražitosti, což je schopnost vyhýbání se zlům, která mohou člověka v životě potkat.⁵⁸

---

⁵⁷ Srov. ARISTOTELÉS, *Etika Nikomachova*, 1111b–1112.

⁵⁸ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 8.

3 Aplikace na sociální práci

Úkolem této kapitoly je aplikovat koncept prozíravosti na sociální práci, a i když by se mohlo zdát, že pro sociálního pracovníka není nutná, opak je pravdou. Sociální pracovník se při výkonu své práce dostává do jedinečných situací, ve kterých si vždy nemusí být jistý, ale přesto musí rychle reagovat na aktuální okolnosti. Z toho vyplývá, že je sociální práce velice náročná profese, v níž se nelze rozhodovat pouze podle toho, co sociální pracovník vidí, ale musí mít také dobré posuzovací schopnosti na základě velice omezených informací, kterými disponuje. Dobrému posouzení okolností napomáhá vycvičení dokonalosti mysli, tedy ctnosti, což mu umožňuje posuzovat a jednat v dané situaci.

3.1 Sociální práce

Sociální práce je oblast vyznačující se širokou škálou dovedností, zaměřujících se na řešení lidských problémů, v rozmezí mnoha akademických i praktických věd, které se zabývají životem člověka. Do jisté míry lze tedy říci, že se jedná o vědu, neboť užívá rozmanité teorie, které je také schopna vytvářet v závislosti na nově vznikajících sociálních situacích, vyžadujících řešení.⁶³ Dále pak propojuje etické, technické, právní, ale i politické faktory a na jejich základě musí být schopna dělat rozhodnutí.⁶⁴ Z toho vyplývá potřeba komplexního nahlížení na člověka nacházejícího se v tíživé životní situaci.⁶⁵

Úkolem sociální práce je mimo jiné nalézání jistého dobra člověka, přičemž však nemůže utvářet celkový život druhého.⁶⁶ A podle Matouška je nutné stavět všechny situace řešící dobro lidského života na rozumovém odůvodnění morálního soudu, a to na základě etických zásad vztahujících se k dobrému životu.⁶⁷ Tento pojem dobra je z pohledu etiky v sociální práci velice těžce uchopitelný, proto jsou důležité poznatky z dalších věd, jako jsou psychologie, filozofie, medicína, ale také humanitní vědy, antropologie či lidské principy a normy.⁶⁸

---

⁶³ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 192.

⁶⁴ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22–23.

⁶⁵ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 151.

⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 152–153.

⁶⁷ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22–23.

⁶⁸ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 155.

3.2 Sociální pracovník

Při aplikaci prozíravosti na sociální práci je nutné si uvědomit fakt, že ten, kdo ji aplikuje, je právě sociální pracovník. Jeho úkolem je tak rychlé posuzování a jednání na základě omezených informací, které má k dispozici. K tomu mu napomáhá vycvičení v oblasti čtností, ale také vzdělání, které je pro výkon profese sociálního pracovníka nutné.⁶⁹

Navíc i Matoušek je toho názoru, že dnešní společenské poměry vyžadují odbornou přípravu na nejvyšší úrovni, a tak sociálnímu pracovníkovi nestačí jen vzdělání a zdokonalování jeho talentu. Nutná je také schopnost práce s informacemi a využití vlastních dovedností⁷⁰, což je úzce spojeno se způsobilostí k praktickému rozhodování a z toho vyplývající následnou zodpovědností.⁷¹

Sociální pracovník podporuje sociální fungování klienta, přičemž ve svém rozhodování musí brát v potaz mnoho faktorů, které jej ovlivňují.⁷² Jsou jimi například působnost v kontextu určité kultury, tradice a zvyklostí. Úkolem sociálního pracovníka je tak hledání souladu mezi univerzálními principy lidských práv, spravedlností a potřebami určité společnosti i subjektu, kterým se zabývá.⁷³ Dále je třeba zohledňovat mnoho etických, technických, právních, ale i politických faktorů vzájemně propojených.⁷⁴ Nesmí být však opomenuto ani vlastní svědomí sociálního pracovníka, které jej nutí ke správnému morálnímu rozhodování, dodržování etického kodexu, ale i povinnosti poskytnout pomocnou ruku bližnímu svému. Toto nalézání postavení mezi univerzální, racionálně odvoditelnou morálkou a aktuálním stavem společenských norem mu může usnadnit znalost filozofického diskurzu.⁷⁵ Jeho snahou je tak nalézat soulad mezi univerzálními principy lidských práv, odpovědnosti vůči společnosti, spravedlnosti a potřebami konkrétní společnosti i subjektů, kterými se zabývá.⁷⁶ Zároveň však musí mít schopnost své rozhodování zdůvodnit a přebírat za ně zodpovědnost.⁷⁷

---

⁶⁹ Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37.

Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

⁷⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 192.

⁷¹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 152.

⁷² Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22–23.

⁷³ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 151.

⁷⁴ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22–23.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 22–23.

⁷⁶ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 78–80.

⁷⁷ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 151.

3.3 Integrální části prozíravosti v sociální práci

Využití integrálních částí prozíravosti lze v sociální práci spatřovat při řešení každodenních situací vznikajících při práci s klienty. Tyto části napomáhají pracovníkovi při zjišťování informací o klientovi, ale také mu umožňují zaměřit cíle, kterých chtějí společně dosáhnout.⁷⁸

Nutnost integrálních částí prozíravosti je také spatřována při vyhodnocování možností, které jsou pro klienta nejvhodnější, a to s přihlédnutím k jeho momentální situaci.⁷⁹

3.3.1 Poznání samotné

Jak bylo již v druhé kapitole zmíněno, člověk potřebuje k pochopení toho, co se děje, nějaké poznání, které mu tento vhléd umožní.⁸⁰ Právě toto poznání je pro sociálního pracovníka velice důležité, protože mu může pomoci chápat situace, do nichž se klient dostal.

3.3.1.1 Minulost

Poznání jako takové vychází z minulosti a k tomu člověku slouží, jak tvrdí Tomáš Akvinský, paměť.⁸¹ Její potřebnost se ukazuje již v počátcích sociální práce s klientem, kdy je nutno vytvořit si klientovu anamnézu. Ta je podle Vrtiškové neodlučitelnou součástí práce sociálního pracovníka s klientem a slouží mu k orientaci v jeho situaci. Zároveň však upozorňuje, že toto nesmí být jediný a konečný způsob sběru dat, protože mnohdy se stává, že klient přichází v různém emočním rozpoložení a může být ve svých informacích emotivní.⁸² S tímto tvrzením se ztotožňuje i Matoušek, který tvrdí, že tato prvotní anamnéza je neopomenutelná v kontextu klientovy životní dráhy. Nutností se tak pro sociálního pracovníka stává seznámení se s klientovým příběhem v hrubých rysech. Navíc jde také o přirozené napojení se sociálního pracovníka na klienta, což pro něj může být výhodné k zjištění klientovy hodnotové orientace a následného usuzování toho, kde by se mohly nacházet příležitosti pro žádoucí změny.⁸³

---

⁷⁸ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 25.

⁷⁹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 68.

⁸⁰ Srov. PIEPER, J. *Cmosti*, s. 14.

⁸¹ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 25.

⁸² Srov. VRTIŠKOVÁ, M. *Teorie a metody sociální práce*, s. 154.

⁸³ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 263.

K úspěšnému zjišťování klientovy minulosti napomáhají sociálnímu pracovníkovi vhodně zvolené otázky zaměřené na minulost, např. kdy problémové chování začalo a jaká byla jeho příčina.⁸⁴

Potřeba paměti může být také shledávána v nutnosti vědomostí založených na teoretické základně, ale i praktické zkušenosti, které sociální pracovník k výkonu své profese nutně potřebuje.⁸⁵ Nejen sociální pracovník, ale i klient nacházející se v nějaké krizové situaci může vycházet z minulosti, kdy využívá své dosavadní zkušenosti s krizí minulou k překonání krize momentální.⁸⁶

3.3.1.2 Přítomnost

Při poznávání klientovy situace nemůže stačit pouze pochopení minulosti, což tvrdí i Tomáš Akvinský, který uvádí, že člověk musí získat důkazy o věcech minulých, aby si mohl vytvářet správný úsudek o věcech budoucích.⁸⁷ Sociální pracovník tak nutně potřebuje inteligenci k nalézání vztahů mezi jednotlivými fakty a skutečnostmi, k čemuž mu slouží rozum. Ten sociálnímu pracovníkovi umožňuje schopnost hlubšího porozumění a závazného zdůvodnění, což je klíčové pro profesi sociálního pracovníka.⁸⁸

Díky rozumu má tak sociální pracovník schopnost zjistit a posoudit aktuální stav klienta. Může také sledovat jeho způsobilost orientace v realitě či prostředky, jimiž se snaží něco sdělit.⁸⁹ Nutností je také vnímat klientovo chování, protože v krizových situacích může prožívat úzkost, bezbrannost či smutek. Můžou u něj být zvýrazněny pocity nejistoty, které postupně sílí.⁹⁰ Tyto informace o specifické zranitelnosti klienta napomáhají sociálnímu pracovníkovi zvolit další adekvátní kroky.⁹¹

Hlavním úkolem při řešení krize je dozvědět se, co bylo jejím spouštěčem. K získání těchto informací používá sociální pracovník především trefně mířené otázky, a to například – kdy krizová situace nastala nebo co bylo důvodem, který jej vedl k následnému vyhledání pomoci. Díky těmto informacím může sociální pracovník formulovat hypotézy, a to za pomoci svého dobrého odhadu situace, vzniku a průběhu krize. Neodmyslitelnou součástí tohoto všeho je odhad další prognózy, ale také

---

⁸⁴ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 72.

⁸⁵ Srov. Tamtéž, s. 40.

⁸⁶ Srov. VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*, s. 50.

⁸⁷ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 1.

⁸⁸ Srov. OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*, s. 180–181.

⁸⁹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 132–133.

⁹⁰ Srov. Tamtéž, s. 126–127.

⁹¹ Srov. Tamtéž, s. 132–133.

schopnosti klienta využívat svoji kapacitu a rozeznávat prostředky podpory, na které klient pozitivně reaguje.⁹²

3.3.2 Získávání poznání

Sociální pracovník musí nějakým způsobem dojít k získání poznání, což může podle Tomáše Akvinského učinit dvěma způsoby, a to učením a zkoumáním.⁹³

3.3.2.1 Učení

Učení lze v sociální práci chápat jako vliv zkušeností na změnu psychiky, což má za následek přizpůsobení se změněné životní situaci.⁹⁴ Neopomenutelnou součástí učení je odborná profesní příprava, která je základním předpokladem pro úspěšný výkon profese. Ukončením institucionálního vzdělání pro sociálního pracovníka učení nekončí, protože je jeho povinností se celoživotně vzdělávat.⁹⁵ Navíc se také učí krizovými situacemi z minulosti, které mu napomáhají lépe obstát v budoucnosti.⁹⁶

Nejen sociální pracovník, ale i klient se učí z krizových situací v minulosti již prožitých, jejichž úspěšné zvládnutí mu pomohlo se více spolehnout na svoji kapacitu, takže se stal odolnějším při řešení krizí budoucích.⁹⁷

V sociální práci lze také dobře využít sociální učení, což je komplexnější proces osvojování a využívání sociální zkušenosti, vyplývající ze sociálních interakcí jedince. Specifickou formou tohoto učení je pozorování, na jehož základě se člověk učí od druhých lidí. Druhé osoby mohou vystupovat jako pozitivní i negativní modely pro vlastní chování jedince, pro něhož se chování pozorovaných osob stává buď pozitivním příkladem pro dosažení určitých odměn, nebo naopak negativním příkladem pro vyhnutí se trestům.⁹⁸

3.3.2.2 Zkoumání

Sociálnímu pracovníkovi slouží ke správnému posouzení situace, ve které se klient nachází, jak výše zmíněné učení, tak i zkoumání, jehož součástí je bystrost.⁹⁹ Bystrost je schopnost správného posouzení situace za pomoci vlastních sil. Definovat ji lze jako

---

⁹² Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 132–133.

⁹³ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 25.

⁹⁴ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 359.

⁹⁵ Srov. VRTIŠKOVÁ, M. *Teorie a metody sociální práce*, s. 109.

⁹⁶ Srov. Tamtéž, s. 192.

⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 192.

⁹⁸ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 372.

⁹⁹ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 25.

snadný rychlý odhad, jehož cílem je nalézání prostředků.¹⁰⁰ Z toho vyplývá, že sociální pracovník musí být bystrý právě proto, aby mohl správně posuzovat situace, ve kterých se klient momentálně nachází. Toto správné a rychlé posouzení klientovy situace mu pomáhá zvolit vhodné cíle, které jsou s přihlédnutím ke všem okolnostem nejvhodnější.

Někteří klienti dokáží překonávat své zátěžové životní situace bez profesionální pomoci, protože jako lidé jsme téměř všichni schopni hledat a nalézat přirozené cesty ke zvládnutí náročných situací, a to například hledáním pomoci u někoho blízkého či také pocitu zranitelnosti a nedostatku kontroly, který vede právě ke kontaktování intervenčního centra.¹⁰¹

3.3.3 Postup poznání

Sociální pracovník musí využít postup, což je proces posloupnosti jevů tvořící celek vedoucí k určitému výsledku, který napomáhá jeho poznání.¹⁰² K tomuto postupu potřebuje schopnost hlubšího porozumění a závazného zdůvodnění, k čemuž mu slouží rozum.¹⁰³

3.3.3.1 Rozum

Při řešení náročných životních situací, v nichž se klient nachází, využívá sociální pracovník rozum, jehož nutnost potvrzuje i Matoušek, který tvrdí, že je nutné všechny situace řešící dobro lidského života stavět na rozumovém odůvodnění morálního soudu na základě etických zásad, vztahujících se k dobrému životu.¹⁰⁴ To znamená, že sociální pracovník musí mít schopnost jak situaci posoudit, tak také zvolit vhodnou teorii k řešení případu.¹⁰⁵ Musí být schopen nalézat vztahy mezi jednotlivými fakty a skutečnostmi, ale také hlouběji porozumět klientově situaci.¹⁰⁶

Nelze opomenout ani fakt, že klient je také přemýšlející tvor a v první řadě by si měl chtít pomoci sám svým nadáním hledat a nacházet přirozené cesty vedoucí z postupně narůstající tenze, vyvolané eskalující krizovou situací.¹⁰⁷ Rozum klientovi dává možnost

---

¹⁰⁰ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 4.

¹⁰¹ Srov. VRTIŠKOVÁ, M. *Teorie a metody sociální práce*, s. 196.

¹⁰² Srov. DUROZOI, G. a A. ROUSSEL. *Filozofický slovník*, s. 236.

¹⁰³ Srov. OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*, s. 180–181.

¹⁰⁴ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22–23.

¹⁰⁵ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 196–197.

¹⁰⁶ Srov. OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*, s. 180–181.

¹⁰⁷ Srov. VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*, s. 46.

si svoji nepříznivou situaci uvědomit a na základě toho se může sám rozhodnout, zda ji bude za pomoci sociálního pracovníka řešit, či nikoliv.¹⁰⁸

3.4 Příkazování

Příkazování, jak už bylo uvedeno ve druhé kapitole, lze chápat jako to, co je potřeba udělat k dosažení vytyčeného cíle.¹⁰⁹ V případě, že sociální pracovník získal dostatečný vhled do klientovy situace, musí přistoupit k jejímu řešení, a to za pomoci příkazování, které mu pomůže dosáhnout vytyčených cílů.

3.4.1 Zaměření k cíli

Pokud chce sociální pracovník pomoci klientovi, je nutné zaměřit všechny možné prostředky k dosažení stanoveného cíle. K tomuto správnému zaměření je podle Tomáše Akvinského zapotřebí prozíravosti.¹¹⁰

3.4.1.1 Předvídavost

Předvídavost umožňuje sociálnímu pracovníkovi vidět vzdálené věci, na které je nutné nazírat již v přítomnosti.¹¹¹ Lze tedy tvrdit, že využití předvídavosti je pro něj nutností¹¹², a to právě proto, že se jedná o jakýsi vhled do budoucnosti klienta s přihlédnutím na okolnosti z minulosti, které nutně tuto jeho budoucnost ovlivňují.¹¹³

Předvídavost lze z pohledu sociální práce spatřovat také v možnosti řešení klientovy situace a nastínění mu možných důsledků, které pro jeho život může mít, protože je klient sám vidět nemusí. V kontextu předvídavosti by sociální pracovník měl klienty směřovat k tomu, aby se dokázali orientovat v realitě, aby chápali svoji situaci a také aby byli schopni předjímat následky svých činů. K tomu patří uvažování o možnostech brzké budoucnosti, ale také podpora jejich schopnosti rozhodování se pro různé varianty další péče, pokud je nezbytná.¹¹⁴

---

¹⁰⁸ Srov. VRTIŠKOVÁ, M. *Teorie a metody sociální práce*, s. 155.

¹⁰⁹ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 47, a. 8.

¹¹⁰ Srov. Tamtéž, I-II, q. 49, a. 6.

¹¹¹ Srov. Tamtéž, I-II, q. 49, a. 6.

¹¹² Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 25.

¹¹³ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 6.

¹¹⁴ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 134.

3.4.2 Posouzení okolností

Při práci sociálního pracovníka je nutné posuzovat okolnosti, které uvedly klienta do krizové situace, v níž se momentálně nachází. K tomuto je podle Tomáše Akvinského zapotřebí obezřelosti.¹¹⁵

3.4.2.1 Obezřelost

Obezřelost lze v sociální práci chápat jako uvažování o tom, co se děje okolo klienta a jeho situace.¹¹⁶ Sociální pracovník si musí uvědomit, že klient žije ve stálém vzájemném působení s prostředím, ve kterém se nachází. V průběhu svého života je nucen se přizpůsobit nejrůznějším životním okolnostem, a to jak z vnějšího, tak i z vnitřního světa. Každý člověk, přirozeně i klient, se každodenně dostává do situací, které mohou přinášet zklamání, těžkosti či komplikace, a on tak může postrádat některé z podmínek ke svému životu a vývoji. Tyto náročné životní situace mu tak sociální pracovník pomáhá řešit a adaptovat se na ně.¹¹⁷ Sociálního pracovníka lze tak chápat jako takového zprostředkovatele pochopení klientovy kapacity k řešení vlastního problému.¹¹⁸

3.4.3 Vyhýbání se překážkám

Sociální pracovník, ale ani klient se nemůžou vyhnout všemu zlému v životě. Sociální pracovník však musí ve své práci předvídat dobro a snažit se vyhýbat zlům, k čemuž je zapotřebí ostražitosti.¹¹⁹

3.4.3.1 Ostražitost

Ostražitost v sociální práci znamená pomoc uspokojovat potřeby klienta na straně jedné, ale zároveň se sociální pracovník musí na straně druhé sám sebe ptát, zda pracuje na závazcích, které vůči společnosti má.¹²⁰ Z toho plyne, že je nutné neustále si pokládat otázku, zda tento klient opravdu potřebuje pomoc, nebo pouze využívá možnosti společnosti.

---

¹¹⁵ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 7.

¹¹⁶ Srov. Tamtéž, I-II, q. 49, a. 7.

¹¹⁷ Srov. VRTIŠKOVÁ, M. *Teorie a metody sociální práce*, s. 170.

¹¹⁸ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 68.

¹¹⁹ Srov. AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*, I-II, q. 49, a. 8.

¹²⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 207.

3.5 Kazuistika

Pro objasnění významu výše uvedené analýzy prozíravosti a její aplikace na sociální práci bude nyní celý postup ilustrován na jedné kazuistice.

Sociální pracovník městského úřadu byl telefonicky kontaktován panem Radkem, kterému je 58 let. Klient jej informoval o tom, že se mu špatně dýchá a také špatně chodí. Navíc se nachází ve svízelné situaci, kdy musí opustit dům, kde bydlí, a žádal pracovníka o pomoc.

Sociální pracovník se rozhodl klienta navštívit doma v jeho současném bydlení. Radek bydlel v rodinném domě své bývalé přítelkyně, která mu poskytovala péči. Při návštěvě bylo zjištěno, že nemůže chodit, sám se neoblékne ani neobuje. Dále potřebuje pomoci s hygienou, péčí o domácnost a svoje zdraví. Sociální pracovník se od klienta dozvěděl, že má přiznaný I. stupeň závislosti, který činí 880 Kč za měsíc, a také pobírá invalidní důchod III. stupně. Dále pracovníkovi sdělil, že se musí z domu, kde žije, vystěhovat, protože je ve vlastnictví syna jeho bývalé družky a ten jej chce rekonstruovat. Bývalá družka se o Radka již nechce starat a nové bydlení má zajištěno.

Při první neohlášené návštěvě bylo zjištěno, že pan Radek žije v otřesných podmínkách. Navíc vypadal velmi zanedbaně, měl špinavé a potrhané oblečení, a přestože bylo chladné počasí, seděl na verandě bez bot. Jeho pokoj byl neuklizený a špinavý. Klient se pohyboval o francouzských holích a měl potíže s dechem. Navíc se sociálnímu pracovníkovi svěřil s tím, že nechodí k žádnému lékaři. Sociální pracovník se s panem Radkem dohodl, že se v doprovodu své bývalé družky druhý den dostaví k praktickému lékaři.

S klientem byla započata dlouhodobá spolupráce za účelem získání nového bydlení a vyřízení zvýšení příspěvku na péči. Pracovník mu pomohl vypsát žádosti do tří domů pro seniory a také žádost o zvýšení příspěvku na péči. Navíc vykonával nadále návštěvy v domácnosti klienta, při nichž bylo zjištěno, že se péče o něj zlepšila.

Klient byl za dobu spolupráce se sociálním pracovníkem jednou hospitalizován v nemocnici, kdy se mělo jednat o dlouhodobou léčbu cukrovky, kterou však sám po několika dnech ukončil s tím, že další léčbu odmítá. Po návratu domů se klientovi zhoršil zdravotní stav, protože nebral pravidelně svoje léky a bývalá družka se o něj již nezvládala starat. Na základě těchto nových skutečností musel sociální pracovník kontaktovat příslušné domovy pro seniory a stručně je informovat o klientově situaci.

Nakonec se podařilo navázat spolupráci s jedním domovem, který přislíbil návštěvu klienta v domácím prostředí. Po této návštěvě byl pan Radek umístěn v kontaktovaném domově pro seniory.

Dva týdny před umístěním klienta do pobytové péče se ozvala klientova sestra, která s ním byla v telefonickém kontaktu, ale nemohla ho z osobních rodinných důvodů navštěvovat. Klient byl zdárně umístěn do domova pro seniory a sestra ho pravidelně navštěvuje. Navíc došlo k upravení zdravotního stavu klienta.¹²²

3.5.1 Integrální části prozíravosti v praxi

I v případě pana Radka, tedy klienta nacházejícího se v tíživé životní situaci, platí, že sociální pracovník musí dokonale ovládat integrální části prozíravosti, aby dosáhl dokonalého úkonu, který napomůže klientovi ke zlepšení jeho situace.¹²³

3.5.1.1 Poznání

Sociální pracovník musí porozumět situaci, ve které se pan Radek nachází, přičemž k jejímu pochopení jsou zapotřebí informace, které jsou v tomto případě získány na základě rozhovoru.¹²⁴ Ty jsou dále využity k sestavení jeho anamnézy, která zachycuje důležité body momentální situace, ve které se klient nachází.¹²⁵ Při jejím sestavování je využita klientova paměť,¹²⁶ a to když pan Radek vypráví, že se rozešel s bývalou družkou, avšak jeho sociální a zdravotní možnosti mu nedovolují si najít jiné bydlení. Navíc sociálnímu pracovníkovi sděluje, že nemá žádné příbuzné, kteří by se o něj postarali. V minulosti mu byl také přiznán plný invalidní důchod a příspěvek na péči.

Další důležitou částí získávání poznání samotného je přítomnost, ke které je zapotřebí inteligence.¹²⁷ Klient k přítomnosti uvedl, že se musí z domu syna bývalé družky vystěhovat a že nemá kam jít, což také začal řešit kontaktováním příslušného městského úřadu, kde požádal sociální pracovníky o pomoc. Nemá praktického lékaře a vlivem toho neužívá žádné léky na zdravotní obtíže, jimiž trpí.

---

¹²² BRZIAKOVÁ, M. a kol. Sborník příkladů dobré praxe: Podpora dobré integrace v Bruntále [online]. Bruntál: Městský úřad Bruntál, rok [cit. 2022-04-25]. ISBN XXX. Dostupné z: https://www.mubruntal.cz/assets/File.ashx?id_org=1316&id_dokumenty=955490

¹²³ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 24.

¹²⁴ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 75–76.

¹²⁵ Srov. Tamtéž, s. 74.

¹²⁶ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 25.

¹²⁷ Srov. Tamtéž, s. 25.

Dalším krokem je získání poznání,¹²⁸ jehož sociální pracovník dosahuje na základě profesní přípravy,¹²⁹ která mu umožňuje rozhodnout se, jaký postup zvolí k prozkoumání klientovy situace.¹³⁰ Sociální pracovník tak musel zvážit možnosti, jak poznat pana Radka. Rozhovor po telefonu nestačil, a proto bylo nutné se rozhodnout, zda si ho pozve do kanceláře na městském úřadě, nebo se za ním zajede podívat domů. Jako nejvhodnější varianta se mu zdá neohlášená návštěva u klienta doma, a to už z toho důvodu, že špatně chodí. Navíc sociální pracovník usoudil, že při neohlášené návštěvě se dozví více informací o fungování domácnosti, kde klient žije.

Když přišel sociální pracovník do domu, kde žije pan Radek, našel ho sedět na verandě bez bot a v potrhaném tričku a teplácích. Navíc bylo venku chladno, protože začínala zima. Pan Radek je robustnější postavy a je zřejmé, že se mu špatně dýchá.

Pracovník ho vyzval, aby mu ukázal pokoj, v němž bydlí. Ten ho ochotně zavedl do chladného a neuklizeného pokoje. Všude okolo se nacházely odpadky, neumyté nádobí, oblečení a byl cítit zápach. U této návštěvy byla přítomna i jeho bývalá družka, která ochotně odpovídala na otázky ohledně péče o pana Radka a také se sociálnímu pracovníkovi svěřila s tím, že už se o něj nechce starat.

3.5.1.2 Příkazování

Sociální pracovník se musí zaměřit k cíli, a to za pomoci předvídavosti.¹³¹ Nutné je přihlédnout k minulosti klienta a na základě zamyšlení se nad jeho budoucností vybrat ta nejlepší řešení jeho situace.¹³²

Sociální pracovník při šetření u pana Radka zjistil, že je na tom zdravotně špatně. Prioritní tedy bylo řešit klientův zdravotní stav, a proto se s ním a jeho družkou domluvil na návštěvě obvodního lékaře. Dále bývalou družku upozornil na to, že v takových podmínkách nemůže klient žít a že by bylo vhodné mu uklidit pokoj. Navíc je nutné, aby byl oblečený podle počasí, protože by mohl onemocnět, což by neprospělo jeho už tak špatnému zdraví. Když byly zváženy všechny okolnosti, jako jsou zdravotní stav klienta, jeho váha a také fyzická zdatnost bývalé družky, informoval pracovník klienta o možnosti dočasného využití terénních pečovatelských služeb, které by mu mohly pomoci. Nejlepší by proto pro klienta bylo podat si žádost do domova s pečovatelskou službou.

---

¹²⁸ Srov. Tamtéž, s. 25.

¹²⁹ Srov. VRTIŠKOVÁ, M. *Teorie a metody sociální práce*, s. 109.

¹³⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 196–197.

¹³¹ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v teologické sumě*, s. 25.

¹³² Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 13–14.

Sociální pracovník musel také posoudit okolnosti, k čemuž mu slouží obezřelost.¹³³ Pan Radek se dostal do situace, s níž si sám neuměl poradit a v okolí neměl nikoho, kdo by mu mohl nějak pomoci. Musel se vystěhovat z domu syna svoji bývalé družky, ta se o něj již nechtěla starat. Klient se do této situace nedostal sám svoji neopatrností, ale byl donucen okolnostmi. Navíc si uvědomil svoji nepříznivou situaci a chtěl ji řešit spoluprací se sociálním pracovníkem.

Nakonec se sociální pracovník snažil vyhýbat překážkám za pomoci ostražitosti.¹³⁴ Bylo tedy na místě předvídat to, co by pro pana Radka bylo nejlepší. Pracovník tedy usoudil, že nejlepší pro klienta bude navštívit praktického lékaře, který mu pomůže se zdravotními problémy. Dále mu nabídl pomoc při vypisování potřebných žádostí na příspěvky, protože dle jeho názoru klient již nespadal do I. stupně závislosti. Pracovník musel také brát v potaz klientovu prognózu do budoucnosti, kdy je velice pravděpodobné, že se jeho zdravotní stav vzhledem k věku bude nadále zhoršovat. Nejvhodnějším řešením tak bylo umístit klienta co nejrychleji do zařízení s pečovatelskou službou, protože se mu přitížilo a bývalá družka už se o něj nezvládá starat.

Výše uvedená kazuistika je názornou ilustrací každodenního využití integrálních částí prozíravosti v praxi sociálního pracovníka.

---

¹³³ Srov. AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v Teologické sumě*, s. 25.

¹³⁴ Srov. Tamtéž, s. 25.

4 Sebevýcvik sociálního pracovníka

Prozíravost je v sociální práci velice důležitá, právě v jejím kontextu se lze zaměřit jak na přípravu konkrétního případu, tak na další poučení se do budoucna.

4.1 Příprava na případ

Nezbytnou součástí sociální práce je příprava sociálního pracovníka k řešení případu. Při práci s klientem se stává nutností zamyšlení nad tím, kdo je klient, jaké by mohl mít potřeby, a to s ohledem na sociální situaci, ve které se nachází. Nezbytné je pochopit jedince, ale také porozumět rodině, komunitě či společnosti, ve které klient žije. Za další neodlučitelnou součást přípravy je porozumění kultuře, z níž klient pochází, ale také znalost sociálně zdravotnických služeb, nabízejících možnost zbavit se nedůstojných podmínek života klienta. Z toho vyplývá, že sociální pracovník musí mít znalost nabídky nejrůznějších institucí poskytujících sociální služby, protože se mnohdy zabývá řešením komplikovaných problémů klienta v celé jejich šíři.¹³⁵

Sociální pracovník se také musí připravit na to, že každý klient je jiný, a proto je potřeba jeho přijetí se všemi jeho odlišnostmi,¹³⁶ s čímž úzce souvisí jeho různorodé chování při řešení krizí. Mohou se u něj tedy objevovat pocity únavy, potřeba vyzpovídat se, vyplakat či vykřičet své emoce. Někteří klienti mohou lhát, překrucovat realitu, ale také se uzavřít do svého soukromí a vše si promýšlet sami.

Krizí se také narušuje emoční rovnováha doprovázená pocitem vnitřního či vnějšího ohrožení. Tento stav nejistoty se prohlubuje ve vztahu k sociálním rolím a sociálním úkolům. Ne zřídka pocítuje klient ohrožení života, provázené obavami z vlastní nedostatečnosti.¹³⁷ Sociální pracovník se musí připravit také na to, že pod náporu velkého stresu se u klientů aktivují vyrovnávací strategie, jako jsou útok, útek a panika, což může ovlivnit zdárné řešení klientova případu.¹³⁸

Sociální pracovník se neustále vystavuje rizikovým situacím, které mnohdy při řešení případů zažívá. Jednou z nich je návštěva klientova obydlí, což s sebou nese jistá pravidla, související s ochranou pracovníka bezpečí. Příprava na návštěvu u klienta spočívá

---

¹³⁵ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 67–68.

¹³⁶ Srov. Tamtéž, s. 69.

¹³⁷ Srov. Tamtéž, s. 123–127.

¹³⁸ Srov. VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*, s. 47.

v povinnosti informovat o ní svého nadřízeného, ale také zmínit další důležité informace – kde klient bydlí, popřípadě s kým k němu sociální pracovník jde. Pokud půjde pracovník na sociální šetření do bytu klienta sám, musí mít bezpodmínečně nabitý telefon, aby si v případě nebezpečí zavolał pomoc. Před vstupem do obydlí se podívá, kde jsou únikové cesty pro případ nečekané situace. Vhodná je také znalost místa, kde se dům nachází, k čemuž může pomoci prostudování si mapy. Důležité je také zvážit, zda je vhodné jít pěšky, či jet autem. Pokud se sociální pracovník rozhodne pro auto, pak je na místě najít si pro parkování vozidla osvětlené místo, odkud bude možné bezpečně odjet.¹³⁹

4.2 Reflexe vyřešeného případu

Pro kvalitní sebevýchovu sociálního pracovníka je potřeba se zpětně zamýšlet nad vyřešeným případem. Tato reflexe může přinést pracovníkovi ponaučení do budoucna, lze ji také chápat jako jeho vnitřní zkušenost.¹⁴⁰ Jedná se tedy o akt, který vrací myšlení zpátky k sobě samému, aby prohloubilo vlastní analýzy.¹⁴¹ Při řešení případů se pracovník nachází pokaždé v jiné situaci, která je pro něj nějakým způsobem nová, což jej nutí k sebereflexi. V sociální práci je důležité reflektovat komplexní činnosti, které nemají pouze technickou povahu. Nutností je tak zastavovat se u významného momentu zkušenosti a následně na ni zaměřit aktivní pozornost, což napomáhá pracovníkovi vystoupit z obvyklého rámce nazírání přístupu k věci, díky čemuž se sociální pracovník otevírá něčemu novému.¹⁴²

Pracovník musí vždy posuzovat klientovu situaci a na jejím základě volit vhodnou teorii jeho řešení. Jedním z mnoha problémů zavedení teorie do praxe je existence velkého množství teorií,¹⁴³ z nichž musí sociální pracovník jako praktik vycházet a uvažovat nad jejich mezemi a možnostmi pro konkrétního klienta.¹⁴⁴ Zde může zpětně docházet k obavám, zda pracovník vybral tu správnou teorii pro konkrétní případ, a to zejména proto, že každý klient má jinou skladbu potřeb a žádostí, k nimž je nutné neustále přihlížet.¹⁴⁵

---

¹³⁹ JANOUŠKOVÁ, K. a kol. *Sborník studijních textů: Profesionální dovednosti terénních sociálních pracovníků* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008 [cit. 2022-04-28]. ISBN 978-80-7368-504-1. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/tsp/dokumenty/sbornik_tsp.pdf

¹⁴⁰ Srov. HAVRDOVÁ, Z. a kol. *Praktická supervize*, s. 20.

¹⁴¹ Srov. DUROZOI, G. a A. ROUSSEL. *Filozofický slovník*, s. 252.

¹⁴² Srov. HAVRDOVÁ, Z. a kol. *Praktická supervize*, s. 20.

¹⁴³ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 196–197.

¹⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 200.

¹⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 196–197.

Učení lidské přirozenosti a ctností je v sociální práci diskutováno, stává se využitelným pro rozvoj a uskutečňování člověka jako člena společnosti. V tomto ohledu je nezbytné, aby se sociální pracovník sám sebe ptal, zda se opravdu rozhodl pro dobro klienta, zda nemohl udělat něco jinak.¹⁴⁶ Mravně hodnotné jednání pak nesmí být nahodilé, naopak musí být naléhavé a obecně přijatelné, a to ve formách zákona, protože pouze jednání vykonávané z respektu a povinnosti vyplývající z mravního zákona je eticky dobré. Z tohoto důvodu se pracovník musí sám sebe neustále ptát, jestli se rozhodl dost obezřele a zda toto rozhodnutí bylo v kontextu s jinými teoriemi.¹⁴⁷

Sociální pracovník je také vázán zákonnými požadavky, které vycházejí ze zákona 108/2006 Sb., z čehož vyplývá nutnost neustálého se zamýšlení nad jejich dodržováním, a to zejména nad tím, zda vycházela sociální pomoc z individuálně určených potřeb osob a působila aktivně při podpoře rozvoje jejich samostatnosti a motivovala je k činnostem, které posilovaly jejich sociální začlenění. Sociální pracovník se zamýšlí také nad tím, zda byla sociální služba poskytována v zájmu osob a v náležité kvalitě a jestli nedocházelo k porušování lidských práv a základních svobod.¹⁴⁸

Sociální pracovník nemůže opomenout povinnosti vyplývající pro něj z dodržování etického kodexu, s čímž jsou spojené otázky, jako zda vedl svého klienta k dostatečné zodpovědnosti, zda klientovi pomáhal se stejným úsilím bez jakékoliv formy diskriminace a také zda klientovi poskytl všechny možné služby či dávky sociálního zabezpečení, na něž má nárok. Co může být dalším tématem k pracovníkovu zamýšlení se, je otázka, zda našel všechny možnosti k zapojení klienta do řešení jeho problému.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 155-156.

¹⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 155-156.

¹⁴⁸ Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006, částka 37.

Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

¹⁴⁹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 369–370.

Závěr

Úkolem práce bylo zjistit, zda lze využít prozíravost v každodenní praxi sociálního pracovníka. Bylo zjištěno, že prozíravost je potřebná k rozhodování se člověka o věcech správných pro jeho život, a její využití je každodenní nutností. Toto jakési vycvičení dokonalosti myšlení využívá sociální pracovník také ve své profesi, aniž by si to mnohdy sám uvědomil. Integrální části rozpracované Tomášem Akvinským napomáhají nalézt možnosti, jak postupovat při řešení klientovy situace a jak ji tím co nejlépe vyřešit s ohledem na všechny okolnosti. Díky řešení mnohých situací při výkonu své profese je sociální pracovník schopný na základě získaných zkušeností sebereflexe, která mu slouží dále jako ponaučení do budoucnosti. Pracovník je tak schopný na základě sebevýchvy dosáhnout vysoké úrovně vycvičení dokonalosti mysli, což mu slouží ke správnému rozhodování se o tom, jak správně řešit každodenní situace vyskytující se v praxi.

V práci byly popsány hlavní ctnosti, tedy prozíravosti, a také bylo vysvětleno, proč je právě prozíravost tou nejdůležitější. Ke správnému úsudku člověku slouží ctnosti, jako jsou spravedlnost, statečnost, uměřenost, ale také držení se při svém rozhodování středu. Všechny tyto ctnosti spojuje prozíravost, která je Tomášem Akvinským chápána jako klíčová morální ctnost.

Tato práce vychází z integrálních částí Tomáše Akvinského, které vedou člověka k dokonalému úkonu v jeho jednání. Pro pochopení významu těchto integrálních částí bylo nutné si je vysvětlit a následně hledat jejich uplatnitelnost v sociální práci. Sociální pracovník je právě ten člověk, který uplatňuje tyto části v praxi, proto bylo vysvětleno jejich použití na konkrétním případě z praxe. V kazuistice bylo názorně předvedeno to, jak sociální pracovník musí postupovat, aby získal poznání klientovy situace a následně se na základě tohoto poznání rozhodl pro nejvhodnější postup řešení.

Sebevýchva sociálního pracovníka mu umožňuje poučit se z vlastních chyb do budoucnosti. Proto je v této práci popsána pracovníkova příprava na případ, kdy je nutné se zamýšlet nad tím, kdo je klient a v jaké situaci se nachází. Další důležitá část pracovníkova sebevýchvy nastává po ukončení případu, kdy by se měl zpětně zamýšlet nad tím, zda udělal vše správně a využil všechny možnosti při řešení klientovy situace.

Tato bakalářská práce je důkazem využitelnosti prozíravosti jak v samotném životě člověka, tak i v sociální práci. Na základě zjištěných poznatků lze tvrdit, že prozíravost napomáhá sociálnímu pracovníkovi dosahovat vytyčených cílů, a to jak v jeho profesi, tak i v životě jeho klientů.

Seznam použité literatury

Seznam literatury

- AFANASJEV, A. V. *Filozofický slovník*. Praha: Svoboda, 1976. ISBN 25-048-76.
- AKVINSKÝ, T. *O prozíravosti v Teologické sumě*. Praha: Krystal OP, 2020. ISBN 978-80-7575-095-2.
- AKVINSKÝ, T. *Teologická suma*. Praha: Krystal OP, 1937.
- ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Praha: Laichter, 1937. ISBN 978-80-86027-44-9.
- BRUGGER, W. *Filozofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0409-X.
- DUROZOI, G. a A. ROUSSEL. *Filozofický slovník*. Praha: EWA, 1994. ISBN 80-85764-07-5.
- HAVAS, H. *Trénink intelligence*. Praha: Ikar, 2005. ISBN 80-249-0481-0.
- HAVRDOVÁ, Z. a kol. *Praktická supervize*. Praha: Galén, 2008. ISBN 978-80-7262-532-1.
- MACINTYRE, A. *Ztráta ctnosti*. Praha: Oikoymenh, 2005. ISBN 80-7298-082-3.
- MATLOCHOVÁ, V., D. HOUŽVIČKOVÁ a M. VONDRÁŠKOVÁ. *Filozofický slovník*. Praha: Svoboda, 1976. ISBN 25-048-76.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0211-0.
- MATOUŠEK, O., J. KOLÁČKOVÁ a P. KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1266-4.

PIEPER, J. *Ctnosti*. Praha: Česká křesťanská akademie, 2000. ISBN 80-85795-35-4.

SYNEK, S. *Lidská přirozenost jako úkol člověka*. Praha: Togga, 2011. ISBN 978-80-87258-53-8.

VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-696-9.

VRTIŠKOVÁ, M. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-877-6.

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Internetové zdroje

BRZIAKOVÁ, M. a kol. *Sborník příkladů dobré praxe: Podpora dobré integrace v Bruntále* [online]. Bruntál: Městský úřad Bruntál, [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: https://www.mubruntal.cz/assets/File.ashx?id_org=1316&id_dokumenty=955490

JANOŠKOVÁ, K. a kol. *Sborník studijních textů: Profesionální dovednosti terénních sociálních pracovníků* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008 [cit. 2022-04-28]. ISBN 978-80-7368-504-1. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/tsp/dokumenty/sbornik_tsp.pdf

JANEBOVÁ, J. a kol. *Sešit sociální práce: Etický kodex jako nástroj podpory řešení etických dilemat sociální práce* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2022-04-10]. ISBN 978-80-7421-089-1. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/4ssp.pdf/2af07787-f05f-f1c9-2cc5-1171dc446ac0>

VALENTOVÁ, E. *Význam prozíravosti (prudentia) pro sociální práci*. České Budějovice 2022. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce T. Machula.

Klíčová slova: ctnosti, prozíravost, integrální části, sociální práce, sociální pracovník, klient.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá pochopením významu prozíravosti pro sociální práci. První část vysvětluje pojmy, jako jsou prozíravost, důvody toho, proč je nutné držet se ve svém jednání středu, ale také to, proč je chápána jako spojnice mezi ostatními ctnostmi.

Život člověka je utvářen jeho rozhodnutími a k tomu, aby se rozhodoval správně, mu napomáhá vycvičení v oblasti prozíravosti. Hlubší analýzou se zabýval Tomáš Akvinský, který rozdělil prozíravost do integrálních částí, které musí spolupůsobit, aby vznikl dokonalý úkon dané ctnosti. Díky těmto částem lze názorně předvést jejich využitelnost v životě člověka.

Druhá část popisuje zavádění integrálních částí do praxe sociální práce. V této části se také nachází kazuistika, která má sloužit jako konkrétní příklad jejich využití v praxi. Sociální pracovník navíc získává zkušenosti na základě prožitých situací, které slouží jako poučení, což může ovlivnit jeho další rozhodování v budoucnosti.

ABSTRACT

The Significance of Prudence (Prudentia) for Social Work

Key words: virtues, prudence, integral part, social work, social worker, client.

The thesis deals with understanding of the significance of prudence for social work. The first part explains the terms such as prudence, the reasons why it is necessary to stay impartial in your actions but also why it is understood as the link between other virtues. Life of a person is shaped by his decisions and training in the area of prudence helps him make the right decisions. The person who dealt with deeper analysis was Thomas Aquinas, who divided prudence into integral parts which must work together in order to create a perfect act of the given virtue. Thanks to these parts, it is possible to clearly demonstrate their usability in human life.

The second part describes the integration of integral parts to social work practice. In this part is also case study which should serve as a specific example of their utilization in practice. In addition, the social worker also gains experience on the basis of experienced situations which serve as a lesson, which may affect his future decisions.